

Тема: Міхаель-Андреас Гельмут Енде (1929–1995). «Джим Гудзик і машиніст Лукас». Теми дружби, взаємодопомоги, поваги до представників різних рас, націй, національностей, народів

Мета:

навчальна: ознайомити учнів із відомостями про життя і творчість письменника; допомогти

усвідомити зміст і головну думку окремих розділів повісті «Джим Гудзик і машиніст Лукас»;

повторити відомості про повість, народну і літературну казку, переклад;

розвивальна: розвивати навички виразного читання, вміння переказувати основні епізоди твору;

виховна: сприяти вихованню читацького інтересу до сучасної літератури.

*Я пишу свої історії для дитини,
яка живе в мені і в кожному із нас.
М.Енде*

Хід уроку

1. Оголошення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

1.1. Слово учителя

– Сьогодні ми розпочинаємо вивчати нову тему, в рамках якої маємо ознайомитися з найкращими творами сучасної літератури. До неперевершеного світу Добра та Дива нас запрошує німецький письменник, якого було нагороджено премією Г. Х. Андерсена — найвищою нагородою в галузі дитячої літератури — Міхаель Андреас Гельмут Енде. Ми потрапимо до чудової країни Усландії, разом із героями повісті «Джим Гудзик і машиніст Лукас» переживемо чимало пригод. На уроці спробуємо дослідити, які проблеми порушує автор у творі, яку роль відіграє дивовижний світ, що постає на сторінках повісті, яке місце займають герої в цьому світі, з'ясуємо їхню роль у розкритті авторського послання вам, маленьким читачам.

2. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу

2.1. Повідомлення вчителя про життєвий та творчий шлях Міхаеля Енде

Міхаель Андреас Гельмут Енде (12 листопада 1929 р.- 28 серпня 1995 р.), німецький письменник, автор понад 30 книг, більшість із яких - для дітей. Народився у містечку Гарміш-Партенкірхен у сім'ї художника- сюрреаліста Едгара Енде, виріс у Мюнхені.

У 1936 р. його батько підпадає під заборону творити. Матері Луїзі вдається закінчити курси з основ лікувальної гімнастики, що згодом допомагає їй утримувати сім'ю. Однак у родині постійно спалахують конфлікти між батьками, і Міхаель це дуже важко переносить. Школа ще дужче гнітить хлопчика: він відчуває відразу до навчання, вчителів, які використовували деспотичні методи виховання. Розраду знаходить у друзях: один із них, Віллі, син купця, став прототипом Бастіана у «Нескінченній історії».

Після закінчення початкової школи з 1940 р. навчається в гуманітарній гімназії Максиміліана в Мюнхені (1996 р. вона була перейменована на «Гімназію ім. Міхаеля Енде»), де йому знову ж таки не щастить із навчанням: його залишають на другий рік. Але у 1943 р. учнів евакуювали через бомбардування і відправили до місця, де переховували дітей. Там він ближче познайомився і навіть зав'язав дружбу зі своїм однокласником, відмінником Матіасом (хоча навчаючись разом у гімназії, хлопці один

одного дуже недолюблювали), який захоплювався читанням Шиллера, Новалиса і Гьольдерліна; класичною музикою, мистецтвом і театром.

Під впливом нового друга Міхаель починає писати вірші. Його перший вірш - «Молитва Апокаліпсису», у якому відображені жахи війни. У 1945 р. юнак отримує припис - призов до армії.

Відтак дезертирує і долучається до організації «За свободу Баварії». Згодом знову зустрічається з другом Матіасом, співає в хорі. Коло друзів-інтелектуалів зростає. 1947—1948 закінчує школу Вальдорф у Штудгарті. У сімнадцять років здобуває стипендію на навчання в театральній школі (1948—1950). Разом з друзями відвідує бібліотеки, знайомиться з творами французьких екзистенціалістів.

На всю подальшу письменницьку творчість Міхаеля Енде мали великий вплив картини батька -сюрреаліста, літературні читання в товаристві Матіаса, а також вчення екзистенціаліста Жана Поля Сартра.

Газети починають публікувати вірші Міхаеля; він грає у театрі, сам пише п'єси. У 1951 р. Йому вручають диплом актора сцени. Але невдовзі юнак залишає театральну діяльність, щоб цілковито присвятити себе літературі. Працює кінокритиком на баварському радіо.

І ось одного разу, подорожуючи Італією на замовлення радіо, він якось ввечері натрапляє на молоде товариство, що сидить на площі королівського замку і слухає історії, які переповідає один чоловік із книжки Олександра Дюма. Ця подія, а також зустріч із однокласником, який попросив написати кілька слів до дитячої книжки з малюнками, стали визначальними для Міхаеля Енде як дитячого письменника - з-під його пера замість «кількох слів» вийшов перший роман для дітей про Джима-Гудзика на 500 сторінок (опублікований у 1960 р.): «Є щось таке як перша любов. Вона завжди є якимось особливим переживанням. Маємо пізніше, можливо, важливіші, або більш доленосні любові, але перша любов таїть якесь чудо, яке більше не повториться. Ось так у мене з

«Джимом-Гудзиком». Це була моя перша книга і мій перший успіх. Я тоді писав цю історію, не передбачаючи певної мети. Я нічого собі тим не обіцяв, я писав книжку просто для себе».

Енде стає успішним всесвітньо відомим (завдяки численним перекладам англійською, японською, італійською та багатьма іншими мовами світу) дитячим письменником, неодноразово нагороджений найвищими преміями за різні твори, серед яких особливе місце посідають «Момо» (1972) та «Нескінченна історія» (1979).

Відомий на весь світ класик літератури для дітей помер у Штудгарті. Як він і заповідав, на його похороні звучала музика Моцарта, Глюка, а хор Державного театру виконав заключний акт з опери «Goggolori», до якої він написав і лібрето, і музику.

https://www.youtube.com/watch?v=VtWw1S_W0NU

2.2. Евристична бесіда

- Які факти із життя Міхаеля Енде вразили вас найбільше? Чому?
- Які книжки принесли письменнику світову славу та визнання? Чи читали ви їх?
- Як ви розумієте слова, взяті за епіграф нашого уроку?

2.3. Історія написання твору «Джим Гудзик і машиніст Лукас»

Наприкінці 1950-х років Міхаель Енде зустрівся зі своїм однокласником, який попросив «черкнути» кілька рядків для дитячої ілюстрованої книжки. Але замість

короткої розповіді з -під пера Енде вийшов великий твір. Так були написані історії про Джима Гудзика.

Енде посилав рукопис у різні видавництва, поки його не надрукували в 1960 році. Твір був поділений на дві частини, перша з яких вийшла в 1960-му році під назвою «Джим Гудзик і машиніст Лукас», а друга - двома роками пізніше, як «Джим Гудзик і чортова дюжина».

За свої перші книжки Енде отримує «Літературну премію міста Берліна для юного покоління», а в 1961 році - «Німецьку премію книг для дітей».

Книжки про пригоди Джима Гудзика були перекладені 19 мовами, а в 1961 і 1966-му роках за ними були створені радіопостановки.

Так розпочалася кар'єра професійного письменника і можливість отримувати великі гонорари за свої книжки. Проте пройшло більше десяти років перш ніж Енде знову опублікував історії про Джима.

До українського читача книжка надійшла завдяки невтомній праці перекладача Ігоря Андрущенка.

2.4. Слово вчителя про перекладача Ігоря Андрущенка

Ігор Андрущенко (нар. 1971 р.) - український перекладач. 1993 року закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Працював журналістом, нині - на творчій роботі.

Автор численних перекладів із німецької, польської, англійської та російської мов.

У його перекладі окремими виданнями вийшли твори Йозефа Рота, Густава Майринка, Еріха Кестнера, Гудрун Мебс, Міхаеля Енде, Ельфріде Епінек, Вальтера Беняміна, Еви Островської, Зигмунта Баумана та інших.

2.5. Фронтальне опитування

- Чи легко було читати твір М. Енде у перекладі Ігоря Андрущенка? Чи виникали у вас труднощі в процесі читання книжки?

- Які епізоди твору виявилися для вас особливо цікавими? Поясніть чому.

- Чи виникло у вас бажання (після прочитання книжки) ознайомитися з іншими творами письменника?

2.6. Слово вчителя

Міхаель Енде писав твори різних жанрів: п'єси, романи, повісті, казки... А до якого жанру належить твір «Джим Гудзик і машиніст Лукас»? Щоб це визначити, варто повторити відомості про роман, повість та казку.

2.7. Бесіда на повторення понять із теорії літератури

- Що таке казка як жанр усної народної творчості?

- Назвіть характерні ознаки казки.

- Які особливості народної казки успадкувала літературна казка? Яких нових рис набула?

- Який твір ми називаємо повістю? Вкажіть характерні ознаки та різновиди повісті як жанру літератури.

- Що таке роман? Чим роман відрізняється від повісті?

2.8. Знайомство з аудіо книгою «Джим Гудзик і машиніст Лукас. Міхаель Енде» (розділ І).

<https://www.youtube.com/watch?v=mvLbt6aLGSY>

2.9. Бесіда за запитаннями

- У якому краї жив машиніст Лукас?
- Опишіть країну Усландію.
- Порівняйте картини, які спливали у вашій уяві, коли ви читали опис Усландії, з ілюстрацією до твору. Наскільки близькі вони?
- Назвіть мешканців Усландії.

2.10. Слово вчителя (із записом до зошитів).

Твір «Джим Гудзик і машиніст Лукас» М. Енде є фантастичним романом.

Фантастичний роман – різновид роману, у якому фантастичні елементи є провідними й виявляються в сюжеті, образах, часі, просторі тощо.

3. Закріплення знань, умінь та навичок

3.1. Літературна гра «Упізнай героя за ключовими словами»

- 1) Олива, сажа, золотий кульчик, люлька...
- 2) Вугілля, пара, вагон ...
- 3) Замок, золотий телефон, картаті капці, халат з червоного оксамиту...
- 4) Складена парасоля, високий циліндр...
- 5) Крамниця, будинок, щічки, мов яблука...

3.2. «Мозковий штурм»

- Чому машиніст Лукас та Джим Гудзик залишають Усландію та вирушають у небезпечну подорож?
- Чому Джим, залишаючи дім, почувався щасливим і нещасним разом?
- Яку країну відвідали наші герої першою?

4. Підсумок уроку

4.1. Створення схеми «Моральні цінності твору».

4.2. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Якою людиною, на вашу думку, був Міхаель Енде?
- Які твори принесли письменнику світову славу?

- До якого жанру належить твір «Джим Гудзик та машиніст Лукас»?
- Яке враження справила на вас країна Недогадія та її мешканці?

5. Домашнє завдання

С.169-179 (скористайтесь QR-кодами на с. 171-179), переказ прочитаного